

Etnopolityka

Studia nad etnosem i rasą w Polsce, polityka i międzynarodowy obieg wiedzy 1918–1958

Punktem wyjścia dla moich rozważań jest pytanie: czy w historii badań eksperckich nad regionami Europy Środkowo-Wschodniej możemy upatrywać przedwojennych korzeni amerykańskich *area studies*? Jeśli tak, to jakie były przyczyny rozwoju studiów nad „tubylcami” w Europie Środkowo-Wschodniej? Odpowiedzi na te pytania szukam w związkach nauki z polityką. W szczególności interesuje mnie rozwój ekspertyzy w polskiej antropologii (1918–1939) i powiązane z nią przedsięwzięcia naukowe prowadzone w Stanach Zjednoczonych od okresu międzywojennego do pierwszych lat zimnej wojny. W Polsce szybki rozwój ekspertyzy w antropologii (etnologii, etnosocjologii i antropologii rasowej) był rezultatem wewnętrznej polityki państwa, zmierzającej do uzyskania większej kontroli nad przemianami dokonującymi się w wieloetnicznym społeczeństwie Drugiej Rzeczypospolitej. Był on także wynikiem zainteresowania elit intelektualnych i politycznych kraju projektami inżynierii społecznej, które w zamyśle miały prowadzić społeczeństwo w kierunku „cywilizacji przyszłości”. Ekspertyza w antropologii kształtowała się w nowej sytuacji geopolitycznej po I wojnie światowej, w odpowiedzi na rosnące znaczenie Związku Radzieckiego i Trzeciej Rzeszy – państw, w których nauka i środowiska naukowe były wyjątkowo intensywnie wykorzystywane do realizacji bieżących celów politycznych.

Studia nad etnosem i rasą ukształtowały się w międzywojennej Europie Środkowo-Wschodniej pod wpływem nauki niemieckiej, francuskiej i anglosaskiej, a także teorii związanych z modernizacją społeczeństwa dokonującą się w Związku Radzieckim. Na bazie wnikliwych badań archiwalnych stawiam tezę, że studia te znacząco wpłynęły na rozwój *area studies* w Stanach Zjednoczonych. Powstająca monografia jest pierwszą książką opisującą zaangażowanie antropologów, etnologów i socjologów w politykę państwa i modernizację społeczeństwa w II Rzeczypospolitej i pierwszym studium wpływu nauki środkowo- i wschodnioeuropejskiej na rozwój studiów nad społeczeństwem w USA.